

ג ל י ו נ ו ת ל ע י ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ר ע
בעריכת נחמה ליבוביץ
שנת השלושים

תצוה (תשל"א)

כ"ז כ'-כ"א

א. שאלת סגנון

ר' משה חפץ בספרו מלאכת מחשבת (איטליה במאה ה-15):
כל השלם מחבירו ביותר הוא מוכן לקבל דברי כבושין ותחת גערה בסבין
(משלי י"ז י') ומיראת שבט אנשים ונגעי בני אדם.
לכן ראוי לדבר אל כל אדם בלשונו...

אא מה הפליאה הסגנונית שבפרשתנו (פרקים כ"ז-כ"ח) אשר
למען ישב אותה הביא הפרשן את דבריו?

(הערה: שים לב לסגנונו המליצי המיוחד. דבריו אלה הם
צירוף הפסוקים הבאים - לפי הסדר שבו הם מובאים בדבריו:
משלי י"ז י'; תהלים צ"ב ז'; מלכים א' י"ט י"ב; דברים
ד' י"ב; שמות ל"ב י"ח; משלי י"ז י'; שמואל ב' ז' י"ד.)

ב. כ"ז כ', ואתה תצוה את בני ישראל

ויקחו אליך
שמן זית זך כחית למאור
להעלות נר תמיד

רמב"ן: אמר הכתוב "ואתה תצוה" בעבור שאמר במשכן תמיד "ועשית" והוא בצווי,
אמר בכאן ואתה בעצמך תצוה אליהם שיקחו אליך שמן למאור, כי אין להם
דרך לעשות אותו במדבר, רק אם היה אצלם משמרת. והנשיאים הביאוהו.
וכן אמר (כ"ח א') "ואתה הקרב אליך את אהרן...". כי אתה בעצמך תקראם
ותבשרם במעלה הזאת ועשית להם בגדי קדש בצווי לחכמים העושים במלאכה,
כדרך כל מלאכות התבנית. וכן (כ"ח ג') "ואתה תדבר אל כל חכמי לב",
שידבר עמהם הוא עצמו, כי הוא יכיר את חכמתם וידע המלאכה הראויה להמסר
לכל אחד מהם.
ובעבור שאמר "ואתה הקרב ועשית" הוצרך לפרש "ואתה תדבר אל כל חכמי
לב...". כי בצווי יעשו הבגדים כשאר המלאכה אשר יאמר בה (שם' ל"א ב')
"ראה קראתי בשם בצלאל וגו'".

אלישיך ד"ה ואתה תצוה:

אחרי ראות משה את כל מעשה המשכן כי נורא הוא, לעשות לו סקוד לשכון
ה' אלוקים בתוכנו, ויצוה את עמו "קחו לי תרומה" ואל בצלאל ואהליאב וכל
איש חכם לב-לעשות ארון, מנורה, שלחן וכל כלי המשכן ואהלו ומכסחו; ואת
אהרן ובניו-לכהן לפניו - הלא יתחמץ לבבו לומר: "מה זאת עשה לי אלוקים,
כי אין לי חלק בדבר הגדול הזה!" ומה גם כי הוא היה העתיד להיות כהן
ואהרן לוי, ונתחלף הדבר בשליחות מצרים.
על כן לדבר על לבו ולבחמו, בא האלוקים ואמר: "ואתה" - ומה גם בטעם שעל
מלת "ואתה" כמגביה קול - ואומר: 'ואתה, משה, אל תחוש כי חלקך גדול
מכולם, כי הלא שלמות כלם על ידך הוא, כי ע"י מה שאתה תצוה את בני ישראל
בכל מצוות, וגם במה שיקחו אליך שמן וכו', יזכו שעל ידי כך יועיל
"להעלות נר תמיד", כמו שיתבאר להאיר להם לעת"ב, אך בלעדיך לא היו זוכים
לכך. ומה שתקנא על אהרן ובניו שהם כהנים ולא אתה,
גם שלמותם ממך היא כי "ואתה הקרב אליך את אהרן וכו'" ועל ידי "הקרב
אליך" יזכו.
וגם הבגדים אין בהם כח לקדשם לכהן, אם לא על ידך, כי "ואתה תדבר אל כל
חכמי לב ועשו... לקדשו" על ידי מה שיהיה על ידך.

1) מה הפליאה הסגנונית שעליה עומדים שני הפרשנים?

2) מה ההבדל בין תשובותיהם?

ג. רמב"ן ד"ה ואתה תצוה:

...וטעם "אליך", שיביאוהו לפניו והוא יראנו, אם הוא זך ולתית כראוי.

ר' מאיר שמחה סרוינסקי: משך חכמה:

ד"ה יתכן על פי דברי הראב"ע בפרשת בהעלותך (בס' ה' ב'), שאע"פ שאמר
(ויק' רבה א' י"ג) כל דברות שנזכר הקב"ה עם משה לא היה ביום שנאמר
(שמות ו' כ"ח) "ביום דבר ה' אל משה", בכל זאת כשהיו הנרות דולקים היה
ביום ודבר עמו בלילה, לזה אמר "ויקחו אליך", פירושו: לצרכך, שתאדם דעתו
בהיר בעת האור, וכמו שאין אורה אלא שמחה; ולזה היה לצורך הכנת נפש
משה להדיבור (=לקראת שמיעת הדבור האלוקי) שיהיה שורה מתוך שמחה.

(גליון תצוה)

אבל "חוקת עולם לדורותם מאת בני-ישראל" (כ"ה כ"א), שלדורות הוא "חוק", בלי טעם, וגזירה היא מלפני...

1) מה היא התמיהה בפסוקנו שעומדים עליה שניהם?

2) מהו ההבדל בין תפישת בעל משך-חכמה את נבואת משה ובין תאור הדבור הנבואי הניתן בדברי אליפז (איוב ד' י"ב-ט"ז)?

ד. מתוך דברי המדרשים

1 שמות רבה ל"ו:

ראה, היאך דברי תורה מאירין לאדם בשעה שעוסק בהם, וכל מי שאינו עוסק ואינו יודע - הוא נכשל. משל למי שעומד באפלה, בא לחלק, מצא אבן ונכשל בה, מצא ביב - נופל בו - הקיש פניו בקרקע. למה? שלא היה בידו נר. כך ההדוּס שאין בידו דברי תורה - מצא עבירה ונכשל בה. שכן רוח הקודש צוחת: (משלי ה') "והוא ימות באין מוסר". למה הוא מת? לפי שאינו יודע בתורה והולך וחוטא שנא' "דרך רשעים כאפילה ולא ידעו במה יכשלו". אבל אותם שעוסקים בתורה הם מאירים בכל מקום! משל למי שעומד באפילה: ראה אבן ולא נכשל, ראה ביב ולא נפל, למה? על שהיה בידו נר. שנא' (תהלים קי"ט) "נר לרגלי דברך". וכן (משלי ד') "אם תרוץ לא תכשל".

2 ויקרא רבה ל"ג:

"ויקחו אליך שמן זית זך כתיב למאור להעלות נר תמיד". בר קפרא פתח: (תהלים י"ח) "כי אתה תאיר נר". אמר הקב"ה לאדם: "נרי בידך ונרך בידו". נרך בידו - שנאמר (משלי כ') "נר ה' בשמת אדם". נרי בידך - שנאמר (שם' כ"ז כ') "להעלות נר תמיד". אלא אמר הקב"ה "אם הארת נרי, הריני מאיר נרך, הוי - ויקחו אליך שמן... למאור להעלות נר תמיד".

3 שמות רבה ל"ו:

מהו "כי נר מצוה"? אלא כל מי שעושה מצוה כאילו מעלה נר לפני הקב"ה ומחיה בפשו. שנא' (משלי כ') "נר ה' בשמת אדם".

4 שמות רבה ל"ו:

מהו "כי נר מצוה"? אלא הרבה פעמים שאדם מחבב בלבו לעשות מצוה ויצר הרע שבתוכו אומר: "מה לך לעשות מצוה ותחסר את נכסיו? עד שאתה נותן לאחרים, חן לבניך". ויצר הטוב אומר לו: "תן למצוה" - ראה מה כתיב? 'כי נר מצוה'. מה הנר הזה כשהוא דולק, אפילו אלף אלפים קרוינין וסבקיין (מיני נרות הם) מדליקין הימנו - אורו במקומו, כך כל שיתן למצוה אינו מחסר את נכסיו. לכך נאמר: "כי נר מצוה ותורה אור".

5 תנחומא תצוה ח':

אמר ליה הקב"ה למשה: אמור להם לישראל: "בני, בעולם הזה הייתם זקוקים לאור בית-המקדש ומדליקים נרות בתוכו. אבל לעולם הבא בזכות אותו הנר אני מביא מלך המשיח שהוא משול כנר, שנאמר (תהלים קל"ב): "שם אצמיח קרן לדוד, ערכתי נר למשיחי..."

אמר הקב"ה: בעולם הזה אתם צריכים לנר, אבל לעתיד (ישעיה ס') "והלכו גויים לאורך ומלכים לנוגה זרחך".

1) הסבר מה הם ההסברים הסמליים השונים הניתנים למצות "העלאת הנר" בחמשת המדרשים דלעיל.

2) הסבר כיצד נדרש ונתבאר פסוקנו (כ"ז כ') בדברי ר' קפרא (מדרש 2). להבנת דבריו עיין גם איוב י"ב י'.

3) למדרש תנחומא: (5)

(א) הסבר את רעיון המדרש הזה בהעזרך בדברי ירמיהו ג' ט"ו-ט"ז-י"ז.

(ב) מהו ההבדל בין הרישא שבמדרש (אמר ליה בהקב"ה) לבין הסיפא ("אמר הקב"ה")?

תשובות נא לשלוח לנחמה ליבוביץ, קרית משה ירושלים.